

Місто Павлоград і район під незвичною назвою «Горветка»

Вже близько ста років в Павлограді є район під незвичною назвою «Горветка». Практично кожен городянин знає, що горветка – це міська гілка.

Але чи замислювався хто-небудь, чому саме таку назву отримав цей район? І для чого туди колись була прокладена залізниця?

У Павлоградському історико-краєзнавчому музеї є картина «Горветка», написана Василем Журавльовим в 1970 році. На ній зображені радісні обличчя молодих людей, які з завзяттям і блиском в очах працюють на благо міста.

Але є один нюанс - картина писалася в 70-і роки, а залізницю по Центральній вулиці прокладали в 1920-му році.

У 1920-му році в Україні, на Кавказі, на Волзі, на Півночі Казахстану був голод, неврожай, і відповідно продовольча криза. Продовжувалася продрозкладка, розпочата в 1918 році. Система примусової заготівлі сільськогосподарських продуктів зобов'язувала селян здавати державі за твердими цінами надлишки хліба та інших продуктів. Хлібна розкладка накладалася на селянські господарства площею землі понад 5 десятин, причому на господарства площею понад 10 десятин розкладка була за завищеними нормами. Незабаром починається мор - люди почали масово вмирати від голоду. Як цю проблему можна було вирішити? Уряд шукав способи усунення голоду і одним з них було рішення купувати борошно у великих млинів і вивозити її в райони, де люди найбільше голодували.

У 1920-му році у нас в Павлограді був один з найпотужніших млинів в країні – млин Балабана.

Млин служив павлоградцям аж до 90-х років ХХ століття. Борошномельна промисловість перетворилася в провідну галузь промисловості Павлограда і залишалася нею до Великої Світової війни. Далеко за межами міста був відомий млин купців Балабанів. Брати Балабани: Ісідор, Моїсей і Веремій в 80-і роки ХІХ століття приїхали в Павлоград з Рівненської області. Незабаром найстарший з них – Ісідор – став відомим в Павлограді фабрикантом, а Моїсей та Веремій працювали у нього прикажчиками. Балабанівське борошно славалося своєю якістю і тонким помелом, випускали його кілька сортів. У пошуках кращого життя Ісідор і Веремій переїхали до Харкова, а в Павлограді залишився Моїсей, що жив на Дворянській вулиці.

А сам млин знаходився по вул. Олександрівській (Центральна), там де зараз знаходиться міський культурно-дозвільний центр. Моїсей намагався організувати свою справу в Маріуполі, але через єврейські погроми відмовився від свого задуму. Доходи дозволили йому купити особняк в Москві, куди він збирався переїхати. Однак через революцію 1917 року цьому не судилося збутися. Нова влада націоналізувала млин Балабана. Уже через кілька місяців до Моїсея Мойсейовича прийшла ціла делегація робітників з відібраного у нього млина з пропозицією стати директором, так як у них виробництво не ладилося. Не витримало образи серце колишнього власника, і він незабаром помер.

Після радянської націоналізації його перейменували в 2-й державий млин Павлограда.

У збережених листах працівників млина того часу, сказано, цей млин був кращим не тільки на Катеринославську губернію, а й на всю Україну. Млин Балабана був найбільшим, добре обладнаним, з найбільшим обсягом вироблення борошна виробництвом. Але це був не єдиний млин в місті. У 1920-х роках млинів в Павлограді налічувалося близько десятка, і більшість з них перебували на одній вулиці – нинішньої Центральної. Під час голоду 1920-го року з'явилася потреба борошно з цих млинів продавати, щоб нагодувати країну. **У терміновому порядку було прийнято рішення про будівництво залізниці від станції Павлоград-1 до «Горветки».** І в грудні 1920 року для будівництва вузькоколійки були примусово мобілізовані так звані буржуї. Ніякого радісного настрою на обличчях людей, як на картині Журавльова, бути не могло. Лінію побудували швидко, пустили вагони, стали вивозити борошно.

Чому «Горветка»? Тому що міська гілка, там повинен був бути розворот паровоза, адже він не міг їздити вперед і назад. На місці, де зараз стоїть танк, повинен був бути диск для розвороту паровоза.

Але не тільки для вивозу борошна використовувалася вузькоколійка. Також в Павлограді в той час був обозно-механічний завод, один майданчик якого знаходився в районі нинішнього автопарку, а другий – на Хіммаші. Щоб була можливість вивозити і їх товар, залізницю вирішили продовжити до місця, де зараз знаходиться автопарк.

Згодом гостра необхідність в борошні відпала, місто з сільськогосподарського перепрофілювалося в індустріальне – відкрився Павлоградський хімічний завод, шахти. Потреба в млинах зникла, вони були закриті, а будівлі зруйновані. Для міського транспорту використовувати вузькоколійну залізницю було не вигідно, і в 1960-х роках її демонтували.

Але дещо від тієї залізниці залишилося. **Років десять тому павлоградці могли спостерігати, як з нині покинутого мельнзавода, що на вул. Степового фронту, виганяли вагон з тих старих рейках.** Значить «Горветка» діяла до недавніх пір.

Сьогодні у дворі історико-краєзнавчого музею лежить жорно діаметром 1 метр. Його знайшли випадково - не так давно біля будинків на «Горветкі», де ймовірно був млин, прокладали дорогу, і ремонтники випадково натрапили на ціле кам'яне коло з отвором по центру. Вони відклали його в сторону і продовжили роботу. Повз проходили працівники музею побачили старе жорно і забрали в музей.

*Центральна дитяча бібліотека
КЗ «Павлоградська МЦБС»*

Використані джерела:

- Неизвестные страницы Павлограда.Документы и материалы. / Т.И. Ведмидь., Л.Г.Губарева - Павлоград: Арт Синтез- Т.2014.- 272 с.
- Західний Донбас – суспільно-політична газета
<https://www.facebook.com/zdgazeta/posts/1315935835106927/>